JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
GIUSEPPE TESAURO
16 päivänä joulukuuta 1997 *

1. Cour d'appel de Douain esittämät ennakkoratkaisukysymykset koskevat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan tulkintaa sekä perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan soveltamisesta moottoriajoneuvojen jälleenmyyntiä ja huoltopalveluja koskevien sopimusten ryhmiin 12 päivänä joulukuuta 1984 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 123/85 [1] ja 28.6.1995 annetun komission asetuksen N:o 1475/95, [2] jolla asetus N:o 123/85 on kumottu ja korvattu 1.10.1995 alkaen, tiettyjen säännösten tulkintaa.

Kansallinen tuomioistuin kysyy siis yhteisöjen tuomioistuimelta, ovatko yksinmyyntisopimukset, jotka koskevat Peugeot- ja Citroën-merkkisten autojen jälleenmyyntiä Ranskan alueella, edellä mainittujen ryhmäpoikkeusasetusten tiettyjen säännösten mukaisia. Vastaus on tarpeen ratkaisun antamiseksi vilpillistä kilpailua koskevaan kanteeseen, jonka kaksi valtuutettua jälleenmyyjää on nostanut jakeluverkostoihin kuulumatonta itsenäistä jälleenmyyjää vastaan. Ranskan Cour de cassationin oikeuskäytännön ja sovellettavan kansallisen oikeuden perusteella kyseisellä kanteella ei näet ole perustaa, jos kyseiset sopimukset ovat lainvastaisia.

* Alkuperäinen kieli: italia.

1 — EYVL 1985, L 15, s. 16.

2 — EYVL L 145, s. 25.

Asiaa koskeva lainsäädäntö

2. Jotta olisi helpompi ymmärtää, miksi ennakkoratkaisupyyntö on esitetty ja miten yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt kysymykset olisi ymmärrettävä, on hyvä käydä aluksi läpi ne asetuksen N:o 123/85 ja asetuksen N:o 1475/95 säännökset, joiden tulkintaa pyydetään. Kansallinen tuomioistuin tiedustelee yhteisöjen tuomioistuimelta, ovatko Peugeot'n ja Citroënin jälleenmyyntisopimusten tietyt sopimusehdot yhteensopivia asetusten tiettyjen säännösten kanssa; eli erityisesti ne sopimusehdot, jotka koskevat sellaisten asiallisten perusteiden yksilöimistä, joiden perusteella kilpailukieltovelvoitteesta voidaan vapautua, sekä kilpailukiellon laajuutta ja tavarantoimittajan jälleenmyyjälle asettamia myyntitavoitteita. Nämä säännökset ovat asetuksen N:o 123/85 3 artiklan 3 kohdassa, 4 artiklan 1 kohdan 3 alakohdassa ja 5 artiklan 2 kohdan 1 alakohdan a ja b alakohdassa, 2 alakohdassa ja 3 alakohdassa sekä asetuksen N:o 1475/95 vastaavissa säännöksissä.

3. Asetuksessa N:o 123/85, kuten myös asetuksessa N:o 1475/95, säädetään, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kieltoa ei sovelleta sopimuksiin, joilla tavarantoimittaja antaa valtuutetun jälleenmyyjän tehtäväksi myydä sopimustavaroita määrätyllä alueella ja sitoutuu toimittamaan

moottoriajoneuvoja ja varaosia kyseisellä alueella ainoastaan tälle jälleenmyyjälle (1 artikla).

Asetuksen N:o 123/85 3 artiklan 3 kohdan mukaan perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan poikkeusta sovelletaan myös silloin kun 1 artiklassa tarkoitettu velvoite on yhdistetty jakelijan velvoitteeseen "olla myymättä sopimustavaroiden kanssa kilpailevia uusia moottoriajoneuvoja sekä sopimustavaroiden jälleenmyyntiin käytettävissä tiloissa olla myymättä muita uusia moottoriajoneuvoja kuin niitä, joita valmistaja on tarjoutunut toimittamaan". Saman asetuksen 4 artiklassa säädetään, että poikkeusta sovelletaan myös jakelijan velvoitteeseen "tehdä parhaansa myydäkseen tiettynä ajanjaksona sopimusalueella osapuolten välisessä sopimuksessa määrätyn vähimmäismäärän sopimustavaroita tai, jos tällaista sopimusta ei ole, tavarantoimittajan jakelijan arvioitujen myyntimahdollisuuksien perusteella määräämän vähimmäismäärän" (4 artiklan 1 kohdan 3 alakohta).

Myös seuraavat 5 artiklan säännökset ovat asian kannalta merkityksellisiä:

"2. Siltä osin kuin jakelija on hyväksynyt 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja velvoitteita jälleenmyynnin ja huoltopalvelujen rakenteiden parantamiseksi, edellä 3 artiklan 3 ja 5 alakohdassa säädetty poikkeus koskee velvoitetta olla myymättä muita uusia moottoriajoneuvoja kuin niitä, jotka kuuluvat sopimusvalikoimaan, tai olla tekemättä tällaisista ajoneuvoista jälleenmyyntiä ja huoltopalveluja koskevia sopimuksia, jos

1) osapuolet

a) sopivat, että tavarantoimittaja vapauttaa jakelijan 3 artiklan 3 ja 5 alakohdassa tarkoitetuista velvoitteista, kun jakelija osoittaa, että siihen on asiallisesti pätevät perusteet;

b) sopivat, että tavarantoimittaja pidättää itsellään oikeuden tehdä sopimustavaroiden osalta jälleenmyyntiä ja huoltopalveluja koskevia sopimuksia määrättyjen sopimusalueella toimivien muiden yritysten kanssa tai muuttaa sopimusaluetta ainoastaan silloin, kun tavarantoimittaja näyttää, että siihen on asiallisesti pätevät perusteet;

2) sopimus tehdään ainakin neljäksi vuodeksi, tai, kun sopimus tehdään määräämättömäksi ajaksi, sen säännöllinen irtisanomisaika on molemmille osapuolille ainakin vuosi, lukuun ottamatta tapauksia, joissa

— tavarantoimittajan on lain mukaan tai erityisen sopimuksen perusteella maksettava aiheellinen korvaus sopimuksen irtisanomisesta tai

— kyse on uuden jäsenen liittymisestä jakeluverkostoon ja ensimmäisestä sopimuskaudesta tai sopimuksen ensimmäisestä irtisanomisesta;

3) kumpikin osapuoli sitoutuu ainakin kuusi kuukautta ennen sopimuskauden päättymistä ilmoittamaan toiselle osapuolelle aikeestaan olla uudistamatta määrätyksi ajaksi tehtyä sopimusta.

3. Osapuoli voi vedota erityisiin, tässä artiklassa tarkoitettuihin asiallisiin perusteisiin, jotka on täsmennetty yksityiskohtaisesti sopimuksessa, vain jos niitä sovelletaan ilman syrjintää vastaavissa tilanteissa oleviin jakeluverkkoon kuuluviin yrityksiin."

4. Asiaa koskevat 1.10.1995 voimaan tulleen asetuksen N:o 1475/95 säännökset poikkeavat osittain huomattavastikin edellä mainituista säännöksistä.

Kyseisen asetuksen 3 artiklan 3 kohdan nojalla poikkeusta sovelletaan velvoitteeseen olla myymättä muualla kuin erillisissä myyntitiloissa muiden valmistajien uusia moottoriajoneuvoja, mutta täsmennetään kuitenkin, että uusien erimerkkisten ajoneuvojen myyminen on sallittua edellyttäen, että myynti tapahtuu "erillisenä oikeushenkilönä olevan johdon alaisena, tavalla, jolla estetään eri ajoneuvomerkkien sekaannus". Lisäksi asetuksen 4 artiklan 1 kohdan 3 alakohdassa säädetään, että poikkeusta sovelletaan sen estämättä, että jakelijalla on velvoite "tehdä parhaansa myydäkseen tiettynä ajanjaksona sopimusalueella osapuolten yhdessä sopiman vähimmäismäärän sopimustavaroita tai, jos sopimuspuolten välillä on erimielisyyttä vuosittain myytävästä sopimustavaroiden vähimmäismäärästä, ulkopuolisen asiantuntijan määrittämän määrän, ottaen huomioon erityisesti aiempi myynti alueella sekä alueellisen ja kansallisen tason myyntiennusteet".

Asetuksen 5 artiklassa säädetään nyt käsiteltävän asian kannalta merkityksellisiltä osin seuraavaa:

"2. Jos jakelija on 4 artiklan 1 kohdan mukaisesti hyväksynyt velvoitteet jälleenmyynnin ja huoltopalvelujen rakenteiden parantamiseksi, poikkeusta sovelletaan, jos:

— —

2) sopimus tehdään ainakin viideksi vuodeksi, tai, kun sopimus tehdään määräämättömäksi ajaksi, sen säännöllinen

irtisanomisaika on molemmille osapuolille ainakin kaksi vuotta; tämä aika lyhennetään vähintään yhteen vuoteen, jos:

— tavarantoimittajan on lain mukaan tai erityisen sopimuksen perusteella maksettava aiheellinen korvaus sopimuksen irtisanomisesta, tai

— kyse on uuden jäsenen liittymisestä jakeluverkostoon ja ensimmäisestä sopimuskaudesta tai sopimuksen ensimmäisestä irtisanomisesta;

3) kumpikin osapuoli sitoutuu ainakin kuusi kuukautta ennen sopimuskauden päättymistä ilmoittamaan toiselle osapuolelle aikeistaan olla uudistamatta määrätyksi ajaksi tehtyä sopimusta.

3. Edellä 1—2 kohdassa säädetyt poikkeuksen edellytykset eivät vaikuta:

— tavarantoimittajan oikeuteen irtisanoa sopimus vähintään yhden vuoden irtisanomisajalla, jos koko verkko tai merkittävä osa sitä on järjestettävä uudelleen,

— osapuolen oikeuteen irtisanoa sopimus, jos toinen osapuoli ei täytä kaikkia perusvelvoitteitaan.

Kaikissa tapauksissa osapuolten on riitaisuuksien varalta hyväksyttävä järjestelmä riidan pikaisesta ratkaisemisesta, kuten turvautuminen ulkopuoliseen asiantuntijaan tai välimieheen, rajoittamatta kuitenkaan osapuolten oikeutta saattaa asia toimivaltaisen tuomioistuimen ratkaistavaksi kansallisen lainsäädännön mukaisesti."

Tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymykset

5. Cabour Sa (jäljempänä Cabour) on Citroënin ja Nord Distribution Automobile SA (jäljempänä Nord Distribution) Peugeot'n yksinmyyjä Douaissa. Ne nostivat kanteen Tribunal de commerce de Douaissa Arnor "SOCO" SARL: ia (jäljempänä Arnor) vastaan, joka on (muun muassa) Citroën- ja Peugeot- merkkisten uusien autojen jakeluverkostoihin kuulumaton jälleenmyyjä. Kantajat väittävät erityisesti — sen perusteella, että asetuksessa N:o 123/85 kiellettäisiin ajoneuvojen jälleenmyynti jakeluverkoston ulkopuolella — että Arnor syyllistyy toiminnassaan vilpilliseen kilpailuun. Cabour ja Nord Distribution vaativat siis kyseistä tuomioistuinta kieltämään Arnoria jatkamasta toimintaansa ja velvoittamaan sen maksamaan niille vahingonkorvausta.

Tribunal de commerce de Douai hylkäsi 16.6.1994 antamallaan tuomiolla kantajien vaatimukset sillä perusteella, ettei asetuksessa N:o 123/85 säädetty ryhmäpoikkeus yhtäältä voinut koskea Peugeot'n ja Citroënin yksinmyyntisopimuksia, joihin ei tämän vuoksi voitu vedota Arnoria vastaan, ja toisaalta, ettei Arnor ollut voinut rikkoa kyseisiä sopimuksia, koska se oli hankkinut myytävät tavarat lainmukaisella tavalla.

6. Cabour ja Nord Distribution valittivat tuomiosta väittäen, että Arnor toimii kuten jälleenmyyjä, koska se varastoi ja myy uusia ajoneuvoja alueella, joka kuuluu yksin Peugeot'n ja Citroënin Douain alueen yksinmyyjille, syyllistyen näin vilpilliseen kilpailuun ja aiheuttaen vahinkoa yksinmyyjille viemällä näiltä asiakkaita. Nyt käsiteltävän asian kannalta on huomattava kantajien painottaneen sitä, että vaikka asiaa koskevassa yhteisön lainsäädännössä tyydytään sallimaan yksinmyyntiverkostot eikä todeta verkoston ulkopuolella tapahtuvaa myyntiä lainvastaiseksi, kansallisessa oikeudessa voidaan kuitenkin edelleen määrätä seuraamuksia verkostoon kuulumattomien jälleenmyyjien toiminnan perusteella vilpillistä kilpailua koskevien säännösten ja Ranskan Cour de cassationin oikeuskäytännön perusteella.

Cabour ja Nord Distribution ovat tältä osin väittäneet erityisesti, että Arnor on myöntänyt hankkineensa autoja eräältä autovuokraamolta, mikä osoittaa niiden mielestä sen, että toimitukset ovat sääntöjenvastaisia, koska yksinmyyjän autonvuokrausta varten myymiä ajoneuvoja on tällä tavoin käytetty muihin tarkoituksiin. Juuri tämän perusteella kantajat ovat vaatineet kansallista tuomioistuinta toteamaan, että Arnor on hankkiessaan uusia ajoneuvoja "sääntöjenvastaisella" tavalla syyllistynyt vilpillisenä pidettävään kilpailuun valtuutettujen jälleenmyyjien vahingoksi, ja velvoittamaan Arnorin tällä perusteella korvaamaan näille aiheutuneen vahingon.

7. Arnor on puolestaan väittänyt, että a) se on aina todennut olevansa pelkkä jälleenmyyjä, joten ei ole ollut mitään vaaraa siitä, että se olisi sekoitettu valtakirjan saaneisiin välittäjiin ja vielä vähemmän valtuutettuihin yksinmyyjiin; b) viimeksi mainitut eivät ole näyttäneet toteen, että jakeluverkosto, jonka kanssa Arnorin väitetään kilpailleen vilpillisesti, on sallittu; c) kyseisiin yksinmyyntisopimuksiin sisältyy sopimusehtoja — erityisesti sellaisia, jotka koskevat niitä asiallisia perusteita, joiden perusteella voidaan vapautua kilpailukiellosta, velvoitteen laajuutta ja jälleenmyyjille asetettuja myyntitavoitteita — jotka eivät ole asetuksen N:o 123/85 mukaisia, mikä merkitsee sitä, ettei poikkeus voi koskea niitä; c) kyseiset sopimukset rajoittavat kilpailua perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, joten niihin ei voida vedota Arnoria vastaan; d) Arnoria vastaan ei voida esittää väitteitä, jotka koskisivat kyseisten ajoneuvojen hankinta- ja myyntiehtoja tai tavarantoimitusten sääntöjenvastaisuutta.

Arnor on näillä perusteilla vaatinut muutoksenhakutuomioistuinta hylkäämään valittajina olevien yhtiöiden vaatimukset ja pysyttämään ensimmäisessä oikeusasteessa 16.6.1994 annetun tuomion.

8. Automobiles Peugeot SA (jäljempänä Peugeot) ja Automobiles Citroën SA (jäljempänä Citroën), jotka tukevat pääasiassa väliintulijoina Cabourin ja Nord Distributionin vaatimuksia, ovat ottaneet kantaa etenkin Arnorin riitauttamien sopimusehtojen yhteensopivuuteen asetuksen N:o 123/85 kanssa. Ne ovat väittäneet, että koska kyseiset sopimukset on ilmoitettu komissiolle asetuksen N:o 123/85 8 artiklan mukaisesti, a) asetuksessa N:o 123/85 ei velvoiteta sopimuskumppaneita yksilöimään yksinmyyntisopimuksessa nimenomaisesti asiallisia perusteita, joiden perusteella yksinmyyjä voi vapautua kilpailukiellosta; b) asetuksessa sallittua kilpailukieltoa ei ole yksinmyyjien osalta rajoitettu koskemaan vain sopimustavaroiden kanssa kilpailevia ajoneuvoja, vaan se voidaan ulottaa koskemaan uusia ajoneuvoja, jotka eivät kuulu sopimusvalikoimaan; c) yhteisön lainsäädännön mukaan poikkeus perustamissopimuksen 85 artiklassa määrätystä kiellosta voi koskea myös sellaisia sopimusehtoja, joilla jälleenmyyjä sitoutuu tekemään parhaansa myydäkseen tiettynä ajanjaksona sopimusalueella tietyn vähimmäismäärän sopimustavaroita.

Peugeot'n ja Citroënin mielestä Tribunal de commerce de Douai on tehnyt virheen katsoessaan, ettei ryhmäpoikkeus koske kyseisiä yksinmyyntisopimuksia ja ettei niihin sen vuoksi voida vedota kolmansia osapuolia vastaan. Ne ovat todenneet, ettei mahdollista ristiriitaa kyseisten sopimusten riidanalaisten sopimusehtojen ja asetuksen N:o 123/85 asiaa koskevien säännösten välillä voida missään tapauksessa pitää sellaisena, että se voisi ainakaan sellaisenaan aiheuttaa kyseisten sopimusten mitättömyyden.

9. Kansallinen tuomioistuin totesi näiden väitteiden osalta, että jos yksinmyyntisopimusten tietyt sopimusehdot eivät ole yhteensopivia asetuksen N:o 123/85 asiaa koskevien säännösten kanssa, kuten Arnor väittää, siitä voi seurata, ettei kyseisiin sopimuksiin voida vedota kolmansia osapuolia vastaan eikä etenkään jakeluverkostoon kuulumattomia jälleenmyyjiä vastaan, mistä seuraa lisäksi, ettei vilpillistä kilpailua koskevan kanteen perusteita voida hyväksyä. Kansallinen tuomioistuin on lisäksi korostanut, että riidan ratkaiseminen edellyttää — ainakin vahingonkorvausvaatimuksen ja kyseisten ajoneuvojen jälleenmyyntikiellon osalta — että myös asetuksen N:o 1475/95 eli asetuksen, jolla asetus N:o 123/85 kumottiin ja korvattiin, vastaavat säännökset johtavat samaan tulokseen. Tuomioistuimen mukaan on siinäkin tapauksessa, että katsottaisiin, etteivät riidanalaiset sopimusehdot täytä ryhmäpoikkeusasetuksessa asetettuja edellytyksiä, selvitettävä, kuuluuko tämäntyyppisiin sopimuksiin perustuva jakeluverkosto perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon piiriin.

10. Koska Cour d'appel de Douai katsoi, että edellä mainittuihin kysymyksiin liittyi hankalia yhteisön oikeutta koskevia ongelmia, se päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle kolme ennakkoratkaisukysymystä.

"1) Voidaanko ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 3 kohdan perusteella 12.12.1984 annettua Euroopan yhteisöjen komission asetusta (ETY) N:o 123/85 tulkita niin, että asetuksen 1 artiklassa säädettyä poikkeusta sovelletaan moottoriajoneuvojen valmistajan ja jälleenmyyjän väliseen yksinmyyntisopimukseen, kun tässä sopimuksessa

a) ei yksilöidä nimenomaisesti asetuksen 5 artiklan 2 kohdan 1 alakohdan a ja b alakohdassa sekä saman artiklan 3 kohdassa tarkoitettuja 'asiallisia perusteita';

b) suljetaan kokonaan pois se mahdollisuus, että jälleenmyyjä voisi myydä muiden kuin kyseisen valmistajan toimittamia uusia moottoriajoneuvoja, vaikka niitä myytäisiin muissa kuin sopimustavaroiden jälleenmyyntiin käytettävissä tiloissa, ellei myynnille esitetä sellaisia asiallisia perusteita, joita ei sopimuksen tekohetkellä ollut olemassa, ja kun tätä sopimusehtoa on arvioitava asetuksen 3 artiklan 3 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan säännösten kannalta;

c) asetetaan myyntitavoite, jonka mukaan jälleenmyyjä sitoutuu tekemään parhaansa myydäkseen sopimusajoneuvoja joka vuosi sen määrän, jonka valmistaja vahvistaa laatimiensa myyntiennusteiden tai määrittelemiensä arviointiperusteiden mukaisesti, jos osapuolet eivät ole sopineet määrästä keskenään, ja kun sopimuksessa täsmennetään, että valmistaja voi kolme tai kuusi kuukautta etukäteen asiasta ilmoitettuaan muuttaa sopimusaluetta ja/tai poistaa jälleenmyyjältä yksinoikeuden tai purkaa jälleenmyyntisopimuksen, jos jälleenmyyjä ei ole toteuttanut 90-prosenttisesti seitsemää yhdestoistaosaa myyntitavoitteestaan kyseisen vuoden elokuun loppuun mennessä ja jos sopimusajoneuvojen prosenttimääräinen 'kokonaismarkkinaosuus' sopimusalueella on kyseisen vuoden heinäkuun lopussa sopimusalueen sijainnista riippuen 15—45 % pienempi kuin samojen ajoneuvojen valtakunnallinen markkinaosuus, kun näitä sopimusehtoja on arvioitava asetuksen 4 artiklan 1 kohdan 3 alakohdan ja 5 artiklan 2 kohdan 2 ja 3 alakohdan kannalta?

2) Voidaanko 28.6.1995 annettua Euroopan yhteisöjen komission asetusta (ETY) N:o 1475/95, jolla korvataan edellä mainittu asetus N:o 123/85, tulkita niin, että asetuksen 1 artiklassa

säädettyä poikkeusta sovelletaan yksinmyyntisopimukseen, jossa on edellä ensimmäisen kysymyksen b ja c kohdassa mainittuja sopimusehtoja, jotka koskevat asetuksen N:o 1475/95 3 artiklan 3 kohtaa ja 4 artiklan 1 kohdan 3 alakohtaa sekä 5 artiklan 2 kohdan 2 ja 3 alakohtaa ja 3 kohtaa?

3) Jos asetuksia N:o 123/85 ja N:o 1475/95 ei voitaisi tulkita niin, että niissä säädettyä poikkeusta sovelletaan edellä ensimmäisessä ja toisessa kysymyksessä tarkoitettujen sopimusten kaltaisiin jälleenmyyntisopimuksiin, onko ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa tulkittava niin, että moottoriajoneuvojen valmistajan yksinmyyntiverkosto, joka jäsenvaltion koko alueella perustuu tällaisiin jälleenmyyntisopimuksiin, kuuluisi kyseisessä artiklassa säädetyn kiellon soveltamisalaan?"

11. Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyillä kysymyksillä pyritään siis selvittämään, ovatko Peugeot'n ja Citroënin yksinmyyntisopimukset asetuksen N:o 123/85 säännösten (ensimmäinen kysymys) ja asetuksen N:o 1475/95 säännösten (toinen kysymys) mukaisia eli voidaanko niihin soveltaa kyseisten asetusten mukaista ryhmäpoikkeusta. Jos tähän vastataan kieltävästi, yhteisöjen tuomioistuimelta kysytään, onko perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa tulkittava niin, että siinä kielletään nyt käsiteltävänä oleviin sopimuksiin perustuva yksinmyyntiverkosto ja valikoiva jakeluverkosto (kolmas kysymys).

Ennen oikeuskysymysten tutkimista on selvitettävä, täyttävätkö ennakkoratkaisukysymykset tutkittavaksi ottamisen edellytykset. Komissio, Peugeot ja Citroën ovat kaikki oikeudenkäynnissä väittäneet, ettei yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi vastata kansallisen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin, koska niillä ei ole merkitystä pääasian kohteen eli sen ratkaisemisen kannalta.

Kysymysten merkitys pääasian ratkaisun kannalta

12. Huomautettakoon heti aluksi, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan "yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Kansallisen tuomioistuimen esittämä pyyntö voidaan jättää tutkimatta, jos on ilmeistä, että kansallisen tuomioistuimen pyytämällä yhteisön oikeuden tulkinnalla tai yhteisön oikeussäännön pätevyyden tutkimisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen". [3]

3 — Ks. mm. asia C-304/96, Hera, tuomio 16.10.1997 (Kok. 1997, s. I-5685, 11 kohta).

Yhteisöjen tuomioistuimen on siis tarkastaessaan, onko se toimivaltainen asiassa, tutkittava edellytykset, joilla kansallinen tuomioistuin on pyytänyt ennakkoratkaisua. [4] Tällaisen, itse asiassa hyvin suppean tutkimuksen perusteella yhteisöjen tuomioistuin on tähän saakka kieltäytynyt vastaamasta vain sellaiseen kysymykseen, jolla ei "ole mitään yhteyttä pääasian kohteeseen" [5] tai joka on "teoreettinen" [6] tai johon vastaaminen ei ole "objektiivisesti tarpeen kansallisessa tuomioistuimessa tehtävää ratkaisua varten". [7] Niissä tapauksissa, joissa yhteisöjen tuomioistuin on todennut olevansa toimivaltainen vastaamaan kysymyksiin, joiden tarpeellisuus oli kiistetty, se on todennut kuitenkin vain, että ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi tai että sen perusteella voidaan ainakin päätellä, että vastauksesta olisi hyötyä pääasian ratkaisemiseksi. [8]

13. Koska esitettyjen kysymysten tarpeellisuutta asian ratkaisun kannalta tutkitaan näin suppeasti, kansallisen tuomioistuimen ennakkoratkaisupyynnössään mahdollisesti esittämät perustelut, joilla se on pyrkinyt selittämään sitä, millä tavoin kysymykset liittyvät pääasiaan, ja sitä, minkä vuoksi yhteisöjen tuomioistuimen vastaus on tarpeen, ovat siis erityisen tärkeitä. [9]

Kansallinen tuomioistuin on nyt käsiteltävässä asiassa ilmaissut selvästi ja yksiselitteisesti, että esitettyihin kysymyksiin annettu ratkaisu "saattaa olla vilpillistä kilpailua koskevan kanteen kannalta ratkaiseva, sillä se voi tuskin menestyä, jos yksinmyyjien oikeusasemalla ei olisi suojaa jakeluverkostoon kuulumattomiin jälleenmyyjiin nähden". Kansallinen tuomioistuin on toisin sanoen täsmentänyt, että Cabourin ja Nord Distributionin vaatimukset hylättäisiin, jos yksinmyyntisopimukset olisivat lainvastaisia. Hylkääminen johtuisi juuri siitä, että vilpillistä kilpailua koskevan kanteen menestymisen keskeinen edellytys puuttuisi.

14. Peugeot'n ja Citroënin mukaan esitetyillä kysymyksillä ei kuitenkaan ole merkitystä pääasian kannalta, koska vaikka tehtäisiin se päätelmä, ettei ryhmäpoikkeusta sovelleta kyseisiin riidanalaisiin sopimusehtoihin, ne eivät olisi tämän vuoksi kuitenkaan lainvastaisia, ja vielä vähemmän siitä voitaisiin päätellä, että kyseiset sopimukset olisivat mitättömiä. Ne vetoavat väitteidensä tueksi

4 — Ks. vastaavasti viimeksi asia C-408/95, Eurotunnel, tuomio 11.11.1997 (Kok. 1997, s. I-6315, 20 kohta).

5 — Ks. vastaavasti asia C-286/88, Falciola, määräys 26.1.1990 (Kok. 1990, s. I-191, 9 kohta) ja asia C-343/90, Lourenço Dias, tuomio 16.7.1992 (Kok. 1992, s. I-4673, 42 kohta).

6 — Asia C-83/91, Meilicke, tuomio 16.7.1992 (Kok. 1992, s. I-4871, 28—30 kohta).

7 — Asia C-428/93, Monin Automobiles, määräys 16.5.1994 (Kok. 1994, s. I-1707, 15 kohta) sekä viimeksi asia C-291/96, Grado, tuomio 9.10.1997 (Kok. 1997, s. I-5531, 16 kohta).

8 — Esimerkiksi asiassa C-105/94, Celestini, 5.6.1997 antamassaan tuomiossa (Kok. 1997, s. I-2971, 25 kohta) yhteisöjen tuomioistuin piti riittävänä todeta esitettyjen kysymysten merkityksestä asian kannalta, että "kansallinen tuomioistuin on selittänyt, että jos yhteisöjen tuomioistuimen antamissa vastauksissa todettaisiin, että happimenetelmä 16/18 on yhteisön oikeuden mukainen, Celestinin nostama kanne olisi hylättävä", ja lisäsi, että "yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä ei tässä oikeudenkäynnissä ole asettaa kyseenalaiseksi tätä arviota". Samoin edellä alaviitteessä 4 mainitussa asiassa Eurotunnel antamassaan tuomiossa yhteisöjen tuomioistuin käsitteli väitteet, joiden mukaan kyseisessä asiassa riitautettujen direktiivien mahdollisella pätemättömyydellä ei olisi mitään yhteyttä pääasian kantajien esittämään vahingonkorvausvaatimukseen, todeten vain, että "jos direktiivit todettaisiin pätemättömiksi, kansallinen tuomioistuin voisi ainakin Eurotunnelin vaatimalla tavalla määrätä, että SeaFrance ei tulevaisuudessa saa jatkaa verovapaata myyntiä" (24 kohta).

9 — Tämä selittää lisäksi sen, miksi asiaa koskevassa oikeuskäytännössä on etenkin viime vuosina käytetty yhä useammin ilmaisua, jonka mukaan "on välttä-mätön-tä, että kansallinen tuomioistuin selittää, minkä vuoksi se katsoo asian ratkaisemisen vaativan vastausta sen esittämiin kysymyksiin" (ks. vastaavasti esim. edellä alaviitteessä 5 mainittu asia Lourenço Dias, tuomion 19 kohta).

asiassa Grand garage albigeois ym. ja asiassa Nissan France ym. annettuihin tuomioihin, joissa yhteisöjen tuomioistuin täsmensi, että "asetuksessa N:o 123/85 — — ei säädetä sellaisia pakottavia säännöksiä, jotka vaikuttaisivat suoraan sopimusehtojen pätevyyteen tai sisältöön taikka velvoittaisivat sopimuspuolia mukauttamaan sopimuksen sisältöä; tässä asetuksessa annetaan ainoastaan moottoriajoneuvoalan taloudellisille toimijoille tiettyjä mahdollisuuksia laatia jälleenmyyntiä ja huoltopalveluja koskevat sopimukset siten, että huolimatta niihin sisältyvistä tietynlaisista yksinoikeus- ja kilpailukieltolausekkeista nämä sopimukset voivat jäädä 85 artiklan 1 kohdan kiellon ulkopuolelle". [10]

Kantajat huomauttavat myös, että yhteisöjen tuomioistuin lisäsi kyseisissä tuomioissa, että "ryhmäpoikkeusasetuksen säännökset eivät voi vaikuttaa kolmansien henkilöiden eivätkä varsinkaan itsenäisten liikkeenharjoittajien oikeuksiin ja velvollisuuksiin suhteessa autojen valmistajien ja näiden yksinmyyjien välisiin sopimuksiin". [11] Tämä merkitsee niiden mielestä sitä, ettei Arnorin toimintaa voida kieltää asetuksen N:o 123/85 perusteella, mutta myös ja etenkin sitä, mikä on merkityksellistä nyt käsiteltävän asian kannalta, että yksinmyyntisopimusten sopimusehtojen arviointi ryhmäpoikkeusasetuksen kannalta on täysin merkityksetöntä pääasian ratkaisun kannalta, sillä se on ratkaistava yksinomaan sovellettavan kansallisen oikeuden ja oikeuskäytännön perusteella.

15. Myös komissio väittää, ettei esitetyillä kysymyksillä ole merkitystä, mutta sen perustelut ovat osin erilaisia. Komission mielestä ei näet ole tarpeen antaa ratkaisua riidanalaisten sopimusehtojen yhteensopivuudesta ryhmäpoikkeusasetusten kanssa, koska yhteisöjen tuomioistuin on jo edellä mainituissa, asiassa Grand garage albigeois ym. ja asiassa Nissan France ym. antamissaan tuomioissa riittävästi selventänyt, että asetusta N:o 123/85 — jolla ei pyritä sääntelemään niiden kolmansien henkilöiden toimintaa, jotka saattavat tulla markkinoille jälleenmyyntisopimusten piirin ulkopuolelta — "ei voida tulkita siten, että sen mukaan tietyn automerkin viralliseen jakeluverkostoon kuulumaton liikkeenharjoittaja, joka ei ole tässä asetuksessa tarkoitettu valtakirjan saanut välittäjä, ei saa harjoittaa näiden ajoneuvojen itsenäistä markkinointia". [12]

Komission mielestä on näin ollen täysin selvää, ettei sillä, ovatko yksinmyyntisopimukset poikkeusasetusten kannalta päteviä, ole merkitystä Arnorin harjoittaman jälleenmyyntitoiminnan lainmukaisuuden arvioinnin kannalta varsinkaan myytävien tuotteiden hankintatapojen "sääntöjenmukaisuuden" osalta. Kansallisen tuomioistuimen on siis perustettava esillä olevan asian

10 — Asia C-226/94, Grand garage albigeois ym., tuomio 15.2.1996 (Kok. 1996, s. I-651, 15 kohta) ja asia C-309/94, Nissan France ym., tuomio 15.2.1996 (Kok. 1996, s. I-677, 15 kohta). Ks. vastaavasti jo asia 10/86, VAG France, tuomio 18.12.1986 (Kok. 1986, s. 4071, 12 ja 16 kohta) sekä viimeksi asia C-41/96, SYD-Consult, tuomio 5.6.1997 (Kok. 1997, s. I-3123, 16 kohta).

11 — Edellisessä alaviitteessä mainitut asiat Grand garage albigeois ym. ja Nissan France ym., tuomioiden 19 kohta.

12 — Edellä alaviitteessä 10 mainitut asiat, molempien tuomioiden 20 kohta. Ks. vastaavasti asia C-128/95, Fontaine ym., tuomio 20.2.1997 (Kok. 1997, s. I-967, 20 kohta) sekä viimeksi edellä alaviitteessä 10 mainittu asia SYD-Consult, tuomion 17 kohta).

ratkaisu vain oikeuskäytäntöön, jonka mukaan asetuksessa N:o 123/85 ei kielletä jakeluverkostoon kuulumattomien ja ilman valtakirjaa toimivien jälleenmyyjien toimintaa. Kansallinen tuomioistuin on siis tarpeettomasti laajentanut asiaa esittämällä yhteisöjen tuomioistuimelle kysymyksiä, jotka ovat merkityksettömiä vilpillistä kilpailua koskevan kanteen perusteltavuuden arvioimiseksi.

16. Kun otetaan huomioon erityisesti syyt, jotka kansallinen tuomioistuin on esittänyt perustellakseen yhteisöjen tuomioistuimen sen esittämiin kysymyksiin antaman vastauksen tarpeellisuutta, sekä tältä osin jo esitetyt näkökohdat, vaikuttaa jo ensi näkemältä siltä, ettei edellä esitetyillä väitteillä ole merkitystä sen arvioimiselle, onko nyt käsiteltävänä olevilla kysymyksillä merkitystä asian ratkaisun kannalta. Katson tämän vuoksi, että tältä osin tietyt lyhyet huomautukset ovat riittäviä.

Aivan aluksi on todettava, ettei ole kiistetty ja että on kiistatonta, ettei riidanalaisten sopimusehtojen mahdollinen yhteensopimattomuus poikkeusasetusten kanssa voi aiheuttaa sopimusten lainvastaisuutta ja vielä vähemmän niiden mitättömyyttä. Väite ei kuitenkaan ole perusteeton. Tältä osin on näet riittävää todeta, että juuri siksi, että kansallinen tuomioistuin tietää tämän, se on siltä varalta, että tämä antaisi sellaisen ratkaisun, ettei ryhmäpoikkeus koske riidanalaisia sopimusehtoja, esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle erityisen ja täsmällisen kysymyksen, kuuluuko tällaisia sopimusehtoja sisältäviin sopimuksiin perustuva jakeluverkosto perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon piiriin.

17. Ennakkoratkaisupyynnöstä käy niin ikään ilmi, että kansallinen tuomioistuin tuntee hyvin yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön, jonka mukaan ryhmäpoikkeusasetusta ei voida tulkita siten, että siinä kiellettäisiin verkostoon kuulumattomien ja ilman kuluttajilta saatua valtuutusta toimivien jälleenmyyjien toiminta, koska kyseisellä asetuksella ei säännellä suhteita kolmansien henkilöiden kanssa vaan ainoastaan tavarantoimittajien ja niiden verkoston virallisten jälleenmyyjien välillä. Tämä ei kuitenkaan missään tapauksessa merkitse sitä, ettei nyt käsiteltävänä oleviin kysymyksiin annetulla vastauksella olisi merkitystä pääasian ratkaisun kannalta.

Kansallinen tuomioistuin pyrkii todellisuudessa, kuten se on nimenomaisesti todennut, selvittämään, ovatko Peugeot'n ja Citroënin yksinmyyntisopimukset perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan mukaan kiellettyjä, koska siinä tapauksessa vilpillistä kilpailua koskevalla kanteella ei olisi perustaa ja Cabourin ja Nord Distributionin vaatimukset olisi siis varmasti hylättävä. Kansallinen tuomioistuin ei toisin sanoen kysy yhteisöjen tuomioistuimelta, voidaanko yhteisön oikeuden perusteella yksinmyyntisopimuksiin vedota Arnoria vastaan vai ei, koska se tietää hyvin, ettei ryhmäpoikkeusasetuksista voida johtaa mitään periaatetta, jonka mukaan kyseisiin sopimuksiin voitaisiin vedota tai ei voitaisi vedota, kun otetaan huomioon yhteisöjen tuomioistuimen asiaa koskeva

oikeuskäytäntö. [13] Jos sopimukset kuitenkin olisivat perustamissopimuksen 85 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla mitättömiä, se merkitsisi sitä, ettei niihin voitaisi vedota kolmansia vastaan [14] ja ettei olisi ainakaan olemassa sellaista oikeutta, jota voitaisiin suojata vilpillistä kilpailua koskevalla kanteella.

18. Mielestäni on siis todettava, että vastauksen antaminen kysymyksiin on varmasti tarpeellista ja hyödyllistä ainakin sen vuoksi, että kansallinen tuomioistuin voisi todeta, voidaanko vilpillistä kilpailua koskeva kanne hyväksyä vai ei. Kansallinen tuomioistuin pyrkii juuri siihen, että kysymys ratkaistaan kansallisen oikeuskäytännön ja lainsäädännön perusteella, kuten Peugeot ja Citroën ovat väittäneet.

Tältä osin on vielä huomautettava, että Ranskan Cour de cassationin oikeuskäytännön perusteella tavaran myyminen jakeluverkostoon kuulumattomalle jälleenmyyjälle on kiellettyä ja vilpillistä kilpailua, jos jälleenmyyjä saa valtuutetun jälleenmyyjän toimittamaan itselleen tavaraa jakeluverkostoa sääntelevien kilpailusääntöjen vastaisesti tai jos jälleenmyyjä luo muiden yhtiöiden kanssa todellisen rinnakkaisverkoston, jolla peitetään alkuperäisen tavarantoimittajan henkilöllisyys. [15] Tähän on lisättävä se seikka, että liikesuhteiden vilpittömyydestä ja tasapainoisuudesta 1.7.1996 annetun lain nro 96/588 — laki, joka on tullut voimaan nyt käsiteltävän asian tosiseikkojen jälkeen ja jolla kodifioidaan edellä mainittu oikeuskäytäntö — 14 §:ssä säädetään, että jokainen valmistaja, teollinen yritys tai ammatinharjoittaja, joka "osallistuu välittömästi tai välillisesti siihen, että jälleenmyyjä, jota sitoo valikoiva jälleenmyyntisopimus ja/tai yksinmyyntisopimus, johon sovelletaan poikkeusta kilpailuoikeudellisten säännösten perusteella, rikkoo kieltoa myydä jakeluverkoston ulkopuolelle", joutuu vastuuseen ja on velvollinen korvaamaan aiheutuneen vahingon.

19. On siis aivan ilmeistä, että asiaa koskevassa kansallisessa lainsäädännössä ja jo sitä ennen Cour de cassationin oikeuskäytännössä ajoneuvojen myyminen jakeluverkostoon kuulumattomille jälleenmyyjille, joilla ei ole asetuksessa tarkoitettua valtakirjaa, on kielletty juuri yksinmyyntiverkoston ja valikoivan jakeluverkoston vuoksi. Tästä seuraa välttämättä, että ainoastaan kyseisten sopimusten mitättömyys vie jakeluverkostoon kuulumattomia jälleenmyyjiä vastaan nostetulta vilpillistä kilpailua koskevalta kanteelta kohteen. Tältä kannalta tarkastellen ja näin muotoiltuna yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyillä kysymyksillä on siis katsottava olevan merkitystä asian ratkaisemisen kannalta.

13 — Ks. tältä osin erityisesti edellä alaviitteessä 10 mainittu asia SYD-Consult, tuomion 9— 19 kohta.

14 — Ks. vastaavasti asia 22/71, Béguelin, tuomio 25.11.1971 (Kok. 1971, s. 949, 29 kohta), jossa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että "[perustamissopimuksen 85 artiklan 2 kohdan perusteella] mitätön sopimus ei vaikuta sopimuskumppaneiden välisiin suhteisiin eikä siihen voida vedota kolmansia osapuolia vastaan".

15 — Kysecssä on oikeuskäytäntö, jota sovelletaan vakiintuneesti valikoivan jakeluverkoston ja yksinmyyntiverkoston välityksellä myytävien tuotteiden myyntiin verkostoon kuulumattomille jälleenmyyjille. Tätä oikeuskäytäntöä, joka on kehittynyt erityisesti kosmetiikkatuotteiden yhteydessä, on laajennettu 9.7.1996 annetulla tuomiolla koskemaan myös ajoneuvojen myyntiä.

Katson tämän vuoksi, että olisi keinotekoista väittää, ettei Cour d'appel de Douain esittämillä kysymyksillä *selvästi* ole yhteyttä pääasian kohteeseen tai että ne olisivat *objektiivisesti arvioiden* tarpeettomia asian ratkaisun kannalta. Seuraavassa tutkitaan siis kansallisen tuomioistuimen esittämät kysymykset.

Ensimmäinen kysymys

20. Kansallisen tuomioistuimen ensimmäinen kysymys koskee siis sitä, ovatko Peugeot'n ja Citroënin sopimusehdot, jotka koskevat sellaisten asiallisten perusteiden yksilöimistä, joiden perusteella sopimusehdot voivat vapautua kilpailukiellosta, sekä kyseisen velvoitteen laajuutta ja myyntitavoitteiden vahvistamista, asetuksen N:o 123/85 säännösten mukaisia, eli kuuluvatko ne ryhmäpoikkeuksen alaan.

Asialliset perusteet

21. On selvitettävä, voiko se, ettei Peugeot'n ja Citroënin yksinmyyntisopimuksissa yksilöidä asiallisia perusteita, joiden perusteella sopimuspuolet voivat vapautua kilpailukieltovelvoitteestaan, olla syy, jonka vuoksi sopimukset eivät täytä asetuksessa N:o 123/85 poikkeuksen soveltamiselle asetettuja edellytyksiä. Arnor oli tällä kannalla, ja kansallinen tuomioistuin on yhtynyt tähän näkemykseen.

22. Todettakoon kuitenkin heti aluksi, että 5 artiklan 2 kohdan 1 alakohdan a ja b alakohdan mukaan vapautuminen velvoitteesta olla myymättä muita uusia ajoneuvoja kuin sopimustavaroita ja olla tekemättä niiden osalta jälleenmyynti- ja huoltopalvelusopimuksia asiakkaiden kanssa edellyttää sitä, että sopimuspuolet ovat sopineet siitä, että velvoitteista voidaan vapautua, jos siihen on asiallisesti pätevät perusteet. Kyseisissä säännöksissä vain siis vahvistetaan periaate, jonka mukaan sopimuspuolten on sopimuksessaan sovittava mahdollisuudesta vapautua kilpailukieltovelvoitteesta osoittamalla, että siihen on asiallisia perusteita.

Poikkeuksen soveltamisen kannalta tämän perusteella riittää siis, että tavarantoimittaja tai jälleenmyyjä voi tietyssä tilanteessa vedota asiallisesti päteviin perusteisiin, mutta niitä ei ole tarpeen yksilöidä etukäteen sopimusta tehtäessä.

23. Todettakoon lisäksi, ettei erilaiseen tulokseen voida tulla sillä perusteella, että 5 artiklan 3 kohdan mukaan osapuoli voi vedota erityisiin asiallisiin perusteisiin, "jotka on täsmennetty yksityiskohtaisesti sopimuksessa", vain jos niitä sovelletaan ilman syrjintää kaikkiin jakeluverkostoon kuuluviin yrityksiin. Tällaista säännöstä voitaisiin näet hyvin tulkita siten, että sopimusta

tehtäessä mahdollisesti täsmennettyihin asiallisiin perusteisiin voitaisiin vedota vain siinä tapauksessa, että niitä sovelletaan ilman syrjintää samanlaisissa tilanteissa. Kyseistä säännöstä on kuitenkin tarkasteltava edellä mainittujen säännösten valossa ja niiden tarkoituksen mukaisesti, ja niistä ilmenee erittäin selvästi, että poikkeuksen soveltamiseksi riittää, että sopimuspuolet sopivat mahdollisuudesta vapautua kilpailukieltovelvoitteesta asiallisten perusteiden perusteella.

Tältä osin on vielä lopuksi lisättävä, että jos ne asialliset perusteet, joiden perusteella sopimuspuolet voivat vapautua kilpailukieltovelvoitteestaan, määritellään "täysin kiinteästi", saatetaan joutua ristiriitaan kyseisillä säännöksillä ja yleisemmin poikkeusasetuksella kokonaisuutena tavoitellun päämäärän kanssa. Vaikka kyseisestä säännöksestä onkin se etu, että se helpottaa mahdollisten riitatilanteiden ratkaisemista, se saattaa kuitenkin estää sellaisten asiallisten perusteiden huomioon ottamisen, joita saattaa ilmetä erityistilanteissa, joita ei ole otettu huomioon sopimusta tehtäessä. Tästä syystä ei mielestäni ole epäilystäkään siitä, että olennaista on velvollisuus sisällyttää yksinmyyntisopimukseen sopimusehto, jossa määrätään nimenomaisesti mahdollisuudesta vapautua kilpailukieltovelvoitteesta asiallisilla perusteilla, mutta ei ole missään tapauksessa välttämätöntä, että sopimuksessa olisi tämän varalta tyhjentävä lista perusteista, joihin voidaan vedota.

24. Kaiken kaikkiaan olen sitä mieltä, ettei se, että yksinmyyntisopimuksessa määrätään ainoastaan siitä, että sopimuspuolet voivat vedota asiallisiin perusteisiin vapautuakseen kilpailukieltovelvoitteesta näitä perusteita tarkemmin yksilöimättä, ole ristiriidassa asetuksen N:o 123/85 asiaa koskevien säännösten kanssa.

Kilpailukieltovelvoite

25. Muistutettakoon, että 3 artiklan 3 kohdan perusteella on mahdollista asettaa jälleenmyyjälle velvoite "olla myymättä sopimustavaroiden kanssa kilpailevia uusia moottoriajoneuvoja" sekä "sopimustavaroiden jälleenmyyntiin käytettävissä tiloissa olla myymättä muita uusia moottoriajoneuvoja kuin niitä, joita valmistaja on tarjoutunut toimittamaan". Tämä säännös merkitsee siis a contrario sitä, ettei poikkeus koske sellaista yksinmyyjälle asetettua velvoitetta, jonka mukaan tämä ei voi myydä muiden kuin valmistajan tarjoamia uusia ajoneuvoja, jos velvoite koskee myös myyntiä muissa kuin sopimustavaroiden jälleenmyyntiin käytettävissä liiketiloissa.

Peugeot'n ja Citroënin sopimuksissa käytettyjä sopimusehtoja, joissa kielletään jälleenmyyjiä myymästä muun merkkisiä uusia ajoneuvoja, ellei tähän ole asiallisia perusteita, ei siis voida pitää 3 artiklan 3 kohdan mukaisina. Peugeot'n ja Citroënin väitteistä poiketen tämä tulkinta ei ole millään tavoin

ristiriidassa 5 artiklan 2 kohdan kanssa, siltä osin kuin siinä säädetään, että 3 artiklan 3 kohdassa säädetty poikkeus koskee myös velvoitetta "olla myymättä muita uusia moottoriajoneuvoja kuin niitä, jotka kuuluvat sopimusvalikoimaan", kunhan jälleenmyyjä voi vapautua kyseisestä velvoitteesta osoittamalla, että siihen on asiallisesti pätevät perusteet. Tämän säännöksen perusteella — jota ei missään tapauksessa voida tulkita siten, että olisi näytettävä toteen asiallisesti pätevien perusteiden olemassaolo, jotta voitaisiin myydä muun kuin valmistajan toimittamia ajoneuvoja muissa liiketiloissa kuin niissä, joissa sopimustavaroita myydään — jälleenmyyjällä on siis mahdollisuus asiallisesti pätevin perustein myydä muun merkkisiä, mutta ei kilpailevia ajoneuvoja myös niissä tiloissa, joissa sopimustavaroita myydään.

26. Asetuksen N:o 123/85 3 artiklan 3 kohtaa ja 5 artiklan 2 kohtaa on siis tulkittava siten, ettei poikkeusasetus koske sellaista sopimusehtoa, jossa jälleenmyyjää kielletään missään tilanteessa myymästä muiden kuin valmistajan tarjoamia uusia ajoneuvoja muuallakaan kuin niissä liiketiloissa, joissa sopimustavaroita myydään, ellei tämä osoita, että tällaiseen myyntiin on asialliset perusteet, joita ei sopimuksen tekohetkellä ollut olemassa.

Myyntitavoitteet

27. Yhteisöjen tuomioistuimelta kysytään edelleen asetuksen N:o 123/85 perusteella, sovelletaanko ryhmäpoikkeusta sellaiseen sopimusehtoon, jolla jälleenmyyjälle asetetaan tietty myyntitavoite tietylle ajanjaksolle ja jonka perusteella valmistaja voi kolme tai kuusi kuukautta etukäteen asiasta ilmoitettuaan muuttaa sopimusaluetta tai poistaa jälleenmyyjältä yksinoikeuden tai purkaa jälleenmyyntisopimuksen, jos jälleenmyyjä ei ole saavuttanut myyntitavoitettaan. Tältä osin merkityksellisiä ovat 4 artiklan 1 kohdan 3 alakohta, jonka perusteella valmistaja voi velvoittaa jälleenmyyjän tekemään parhaansa myydäkseen tiettynä ajanjaksona sopimusalueella tietyn vähimmäismäärän sopimustavaroita, sekä 5 artiklan 2 kohdan 2 ja 3 alakohta, joissa säännellään yksinmyyntisopimuksen voimassaolon päättymistä.

Käsiteltävä kysymys edellyttää siis kahden eri seikan tutkimista, eli a) onko myyntitavoitteiden asettaminen asetuksen mukaista; b) mitä seuraamuksia voidaan asetuksen perusteella määrätä sen tilanteen varalta, ettei myyntitavoitteita ole saavutettu.

28. Ensimmäisen kohdan osalta on aluksi todettava, että asetuksen N:o 123/85 perusteella on nimenomaisesti mahdollista soveltaa

poikkeusta jälleenmyyjälle asetettuun velvoitteeseen "tehdä parhaansa myydäkseen" tietyn vähimmäismäärän sopimustavaroita: tästä on sovittava yksinmyyjän kanssa, tai jos osapuolet ovat erimielisiä, tavoite voidaan määrätä myyntiennusteiden perusteella.

Ilmaisu "tehdä parhaansa myydäkseen" ei selvästikään voi tarkoittaa tuloksia koskevaa velvoitetta vaan ainoastaan keinoja koskevaa velvoitetta. On myös selvää, että jos tilanne on sellainen kuten nyt käsiteltävässä tapauksessa, että tavarantoimittaja on asettanut yksipuolisesti myyntitavoitteen, eikä siitä ole sovittu osapuolten kesken, ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että tavoite on asetettu sattumanvaraisesti niihin taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin olosuhteisiin nähden, joissa yksinmyyjä joutuu toimimaan. Tässä tilanteessa — huolimatta siitä, ettei asetuksessa sinänsä kielletä ajallisesti rajoitettujen myyntitavoitteiden asettamista — kansallisen tuomioistuimen on arvioitava, onko tietyn myyntitavoitteen asettaminen keinoja koskeva velvoite ja kohtuullista ja oikeudenmukaista, kun otetaan huomioon erityisesti kyseistä aluetta ja ajanjaksoa koskevat ennusteet.

29. Totean toisesta seikasta heti aluksi, että asetuksen mukaan sopimus tehdään vähintään neljäksi vuodeksi ja että sen irtisanomisaika on molemmille osapuolille ainakin vuosi, kun sopimus tehdään toistaiseksi, lukuun ottamatta tiettyjä nimenomaisesti mainittuja erityistapauksia (5 artiklan 2 kohdan 2 alakohta), tai kuusi kuukautta, jos toinen osapuoli ei halua uudistaa määräaikaista sopimusta (5 artiklan 2 kohdan 3 alakohta). Asetuksessa säädetään lisäksi sopimuksen purkamisesta (5 artiklan 4 kohta). Näiden säännösten perusteella on siis ratkaistava, voidaanko pitää riittävänä ja poikkeusasetuksen mukaisena, että valmistaja voi kolme tai kuusi kuukautta etukäteen asiasta ilmoitettuaan muuttaa sopimusaluetta ja/tai poistaa jälleenmyyjältä yksinoikeuden, kuten Peugeot'n ja Citroënin sopimuksissa määrätään.

Ei ole epäilystäkään siitä, ettei esittämäni tilanne, jonka Arnor juuri on riitauttanut, sellaisenaan ole asetuksen vastainen, siltä osin kuin sitä voidaan pitää sopimuksen purkamisena. On kuitenkin täsmennettävä, että kansallisen tuomioistuimen on selvitettävä, onko valmistajan oikeus purkaa sopimus kohtuullisessa suhteessa siihen, ettei yksinmyyjä täytä sopimusvelvoitteitaan, ja sovelletaanko tätä seuraamusta ilman syrjintää vastaavassa tilanteessa oleviin yksinmyyjiin.

Toinen kysymys

30. Kansallisen tuomioistuimen toinen kysymys koskee sitä, kuuluvatko asetuksen N:o 1475/95 mukaisesti myönnetyn poikkeuksen piiriin myös ne sopimusehdot, jotka

koskevat kilpailukieltovelvoitteen ulottuvuutta ja myyntitavoitteiden vahvistamista ja joita juuri edellä arvioitiin asetuksen N:o 123/85 kannalta. Ensin on kuitenkin pohdittava asetuksen N:o 1475/95 sovellettavuutta nyt käsiteltävän asian tosiseikkoihin. Koska on kiistatonta, että ne ovat tapahtuneet ennen kyseisen asetuksen voimaantuloa, Ranskan hallitus on väittänyt, ettei yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi vastata tähän kysymykseen.

Tältä osin on kuitenkin huomautettava, että kansallinen tuomioistuin on juuri perustellakseen tämän kysymyksen tarpeellisuuden ja merkityksen pääasian ratkaisemiseksi todennut, että "yksinmyyjät pyrkivät vilpillistä kilpailua koskevalla kanteellaan sekä saamaan korvausta useiden vuosien aikana aiheutuneista vahingoista että tulevaisuuden varalle asetettavan kiellon määräämiseen". Kansallisen tuomioistuimen mielestä siis juuri se, että vilpillistä kilpailua koskeva kanne liittyy edellä mainituin tavoin myös asetuksen N:o 1475/95 voimaantulon jälkeiseen ajanjaksoon, on välttämätön ja riittävä syy pyytää ja saada yhteisöjen tuomioistuimelta vastaus myös kyseisen asetuksen asiaa koskevien säännösten osalta. On sanomattakin selvää, että tämä näkemys on hyväksyttävä.

31. Seuraavassa tutkitaan tämä kysymys, mutta vain siltä osin kuin se koskee kilpailukieltoa ja myyntitavoitteita koskevien sopimusehtojen yhteensopivuutta asetuksen N:o 1475/95 kanssa. Täsmennettäköön lisäksi, että tässä yhteydessä on pidettävä pätevinä myös huomioita, jotka on esitetty asetuksen N:o 123/85 vastaavista, asian kannalta merkityksellisistä säännöksistä.

Kilpailukieltovelvoite

32. On siis selvitettävä, tällä kertaa asetuksen N:o 1475/95 3 artiklan 3 kohdan kannalta, voiko ryhmäpoikkeus koskea sellaista sopimusehtoa, jolla jälleenmyyjältä evätään täysin mahdollisuus myydä muita kuin valmistajan tarjoamia uusia ajoneuvoja myös muualla kuin niissä liiketiloissa, joissa sopimustavaroita myydään.

Todettakoon aluksi, että edellä esitetyt huomautukset ja päätelmät, jotka koskevat asetuksen N:o 123/85 vastaavia säännöksiä, pätevät pakostakin tässä tapauksessa. Kyseisessä säännöksessä suljetaan nimenomaisesti asetuksessa poikkeusluvan saaneen kilpailukieltovelvoitteen ulkopuolelle tilanne, jossa muun merkkisiä uusia moottoriajoneuvoja myydään "muualla kuin erillisissä myyntitiloissa — — erillisenä oikeushenkilönä olevan johdon alaisena, tavalla, jolla estetään eri

ajoneuvomerkkien sekaannus". Kyseisen säännöksen sanamuoto estää siis ehdottomasti sen, että sopimusehto, jolla tämä mahdollisuus kielletään, voisi kuulua poikkeuksen piiriin.

Myyntitavoitteet

33. On riittävää todeta valmistajan jälleenmyyjälle asettamia myyntitavoitteita koskevan sopimusehdon yhteensopivuudesta asetuksen N:o 1475/95 kanssa, että kyseisen asetuksen 4 artiklan 1 kohdan 3 alakohta poikkeaa asetuksen N:o 123/85 vastaavasta säännöksestä, koska sen mukaan ulkopuolisen asiantuntijan on määritettävä tavoitteet ottaen huomioon myyntiennusteet ja aiempi myynti alueella, jos tavoitteista ei ole sovittu. Tämä merkitsee sitä, että asetuksen N:o 1475/95 perusteella ei ole mahdollista, että valmistaja voisi yksipuolisesti velvoittaa yksinmyyjän myymään sopimusalueella vähimmäismäärän sopimustavaroita tiettynä ajanjaksona.

Valmistajan mahdollisuuksista muuttaa sopimusaluetta ja/tai poistaa jälleenmyyjältä yksinoikeus tai purkaa jälleenmyyntisopimus kolmen tai kuuden kuukauden irtisanomisajalla on vielä todettava, että 5 artiklan 3 kohdan toisessa luetelmakohdassa säädetään nimenomaisesti osapuolen oikeudesta purkaa sopimus, jos toinen osapuoli ei täytä keskeisiä sopimusvelvoitteitaan. Asetuksen N:o 123/85 vastaavien säännösten osalta esitetyt huomautukset pätevät siis tältä osin, mutta asetuksessa N:o 1475/95 säädetään nimenomaisesti, että osapuolten on erimielisyystapauksissa hyväksyttävä tapa ratkaista riita nopeasti eli turvauduttava puolueettomaan ulkopuoliseen henkilöön tai välimieheen.

34. Kaiken kaikkiaan sopimusehdot, joissa asetetaan myyntitavoitteita, ovat asetuksen N:o 1475/95 mukaisia ainoastaan siinä tapauksessa, että tavoitteita ei ole asetettu yksipuolisesti ja että sopimusrikkomuksen seuraamukset eli sopimusalueen muuttaminen ja/tai yksinoikeuden poistaminen ovat asetuksessa asetettujen edellytysten mukaisia, eli että erimielisyystapauksien varalta sopimuksessa määrätään ulkopuolisen henkilön tai välimiehen käyttämisestä asian ratkaisemiseksi.

Kolmas kysymys

35. Kansallisen tuomioistuimen kolmas kysymys koskee sitä, sovelletaanko 85 artiklan 1 kohdan kieltoa moottoriajoneuvojen valmistajan yksinmyyntiverkostoon, jos verkosto perustuu sopimuksiin, joihin sisältyy

edellisen kaltaisia sopimusehtoja, joihin ei sovelleta ryhmäpoikkeusta.

Kyse on siis siitä, seuraako siitä, että kyseisissä jälleenmyyntisopimuksissa on sopimusehtoja, joihin ei sovelleta asetusten N:o 123/85 ja N:o 1475/95 poikkeusta — kuten jälleenmyyjälle asetettu velvoite olla myymättä edes erillisissä liiketiloissa ajoneuvoja, joita valmistaja ei ole toimittanut, sekä, kansallisen tuomioistuimen tarvittaessa toimittamasta selvityksestä riippuen, myyntitavoitteiden asettaminen — että tällaisiin sopimuksiin perustuva jakeluverkosto kuuluu perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon soveltamisalaan. Kansallisen tuomioistuimen lähtökohtana on siis selvästi se olettamus, että (rajoittavat) sopimusehdot, joita poikkeus ei nimenomaisesti koske, ovat ristiriidassa 85 artiklan 1 kohdan kanssa ja että tämä ristiriita merkitsee sitä, että poikkeus lakkaa automaattisesti koskemasta sopimuksia kokonaisuudessaan, tai samasta syystä sitä, että ne ovat 85 artiklan 2 kohdan perusteella mitättömiä.

36. Tältä osin voidaan todeta, että yhteisöjen tuomioistuin on jo kauan sitten täsmentänyt, että "ryhmän määritelmä on vain viitekehys eikä merkitse sitä, että kielto koskisi kaikkia ryhmään kuuluvia sopimuksia. Se ei myöskään merkitse sitä, että poikkeuksen alaan kuuluvan ryhmän sopimuksen, joka ei kuitenkaan täytä kyseisen määritelmän kaikkia edellytyksiä, olisi välttämättä kuuluttava kiellon soveltamisalaan". Tällaisessa tilanteessa, kuten yhteisöjen tuomioistuin siinä yhteydessä totesi, ryhmäpoikkeus ei luo "minkäänlaista oikeudellista olettamaa 85 artiklan 1 kohdalle annettavasta tulkinnasta. Koska asetuksen tarkoituksena on vapauttaa kiellosta sopimusten ja yhdenmukaistettujen toimintatapojen ryhmiä, sen edes implisiittisenä seurauksena ei voi olla, että 85 artiklan 1 kohdan kiellon soveltamisalaan tulisivat ryhmät, joita asetuksessa pyritään suosimaan, tai että siinä esitettäisiin oletamus siitä, että kyseisessä artiklassa olevat edellytykset täyttyisivät automaattisesti minkä tahansa sopimuksen osalta". [16]

Yhteisöjen tuomioistuin on pysynyt myöhemmin kannassaan ja täsmentänyt erityisesti asetuksen N:o 123/85 osalta, että sillä "pyritään antamaan moottoriajoneuvoalan elinkeinonharjoittajille mahdollisuudet saada jälleenmyynti- ja huoltopalvelusopimuksensa 85 artiklan 1 kohdan kiellon ulkopuolelle. Asetuksen N:o 123/85 säännöksissä ei kuitenkaan velvoiteta elinkeinonharjoittajia käyttämään näitä mahdollisuuksia. Niillä ei myöskään muuteta tällaisen sopimuksen sisältöä tai tehdä sitä mitättömäksi niissä tapauksissa, joissa kaikki asetuksessa säädetyt edellytykset eivät täyty". [17]

37. Nämä toteamukset merkitsevät selvästi sitä, että sopimusehdot, jotka eivät täytä ryhmäpoikkeuksen edellytyksiä, eivät pelkästään tästä syystä ole 85 artiklan 1 kohdan perusteella kiellettyjä. Tätä varten on siis selvitet-

16 — Asia 32/65, Italia v. neuvosto ja komissio, tuomio 13.7.1966 (Kok. 1966, s. 563 ja erityisesti s. 590 ja 591; Kok. Ep. I, s. 299).

17 — Edellä alaviitteessä 10 mainittu asia VAG France, tuomion 12 kohta.

tävä poikkeusasetuksesta huolimatta, rajoittavatko kyseiset sopimusehdot kilpailua ja saattavatko ne vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Tutkittaessa sitä, onko jokin sopimusehto 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla kilpailua rajoittava, vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on kuitenkin määräystä tarkasteltava sen tehtävä huomioon ottaen niiden sopimussuhteiden kannalta, joihin se liittyy. [18] Tämän perusteella yhteisöjen tuomioistuin on yleensä katsonut, ettei sopimuksen oikeudellis-taloudellisen tehtävän täyttämisen kannalta tarpeellisia sopimusehtoja voida pitää kilpailua rajoittavina, jos sopimus ei sellaisenaan ole kilpailua rajoittava. [19]

38. Nyt esillä olevan asian tosiseikkojen osalta on siis selvitettävä, onko sopimuksen tavoitteen saavuttamiseksi välttämätöntä liittää siihen sopimusehto, jolla esimerkiksi evätään jälleenmyyjältä mahdollisuudet myydä muiden kuin valmistajan itsensä toimittamia uusia ajoneuvoja edes sellaisissa liiketiloissa, jotka ovat erillään niistä, joissa sopimustavaroita myydään. Vastauksen on mielestäni oltava kieltävä, koska lähtökohtaisesti on katsottava, ettei se voi olla edellä esitetyllä tavalla välttämätöntä. Todellisuudessa on myönnettävä, että kyseisen sopimusehdon ainoa tavoite on edistää sopimustavaroiden myyntiä rajoittamalla jälleenmyyjien liiketaloudellista itsemääräämisoikeutta. Koska tämän sopimusehdon lisäksi sopimuksessa on muitakin kilpailukieltositoumuksia, vaikka ne kuuluvatkin kyseisten poikkeusasetusten soveltamisalaan, on aivan selvää, että kyseisen määräyksen tavoitteena on kilpailun rajoittaminen.

Lisättäköön vielä, että kyseisen sopimusehdon vaikutuksia on joka tapauksessa pidettävä yhteensopimattomina yhteismarkkinoiden kilpailun "toimivuuden" kanssa, vaikka katsottaisiinkin, ettei niiden tavoitteena ole kilpailun rajoittaminen. On totta, että tällainen päätelmä voi perustua vain sellaiseen arviointiin, jossa otetaan huomioon hyvin erilaisia tosiseikkoja, kuten kyseisillä markkinoilla vallitsevan kilpailun määrä ja se taloudellinen ja lainsäädännöllinen asiayhteys, jossa sopimusehtoa on tarkoitus soveltaa, joten on selvitettävä, voiko kilpailulle aiheutua konkreettisia häiriöitä yhteismarkkinoilla. Olettaen, ettei tällaisia seikkoja ole, kansallisen tuomioistuimen on tehtävä tämä arvio, ja tässä voidaan vain todeta, että kyseinen sopimusehto sisältyy sopimuksiin, jotka sitovat kaikkia jakeluverkostoon kuuluvia yksinmyyjiä, ja että se jo tästä syystä rajoittaa tuntuvasti kilpailua.

18 — Ks. esim. yhdistetyt asiat 29/83 ja 30/83, CRAM ja Rheinzink v. komissio, tuomio 28.3.1984 (Kok. 1984, s. 1679).

19 — Ks. mm. asia 42/84, Remia ym. v. komissio, tuomio 11.7.1985 (Kok. 1985, s. 2545); asia 161/84, Pronuptia, tuomio 28.1.1986 (Kok. 1986, s. 353); asia 65/86, Bayer ja Hennecke, tuomio 27.9.1988 (Kok. 1988, s. 5249) sekä asia C-234/89, Delimitis, tuomio 28.2.1991 (Kok. 1991, s. I-935). Ks. lisäksi tarkempi asiaa koskeva selvitys ratkaisuehdotuksessa, jonka olen esittänyt asiassa C-250/92, DLG, tuomio 15.12.1994 (Kok. 1994, s. 5641, erityisesti ratkaisuehdotuksen 14—16 kohta).

Yhteenvetona todettakoon — puuttumatta kuitenkaan kansallisen tuomioistuimen kantaan, koska sen tehtävänä on päättää tästä — että kyseinen sopimusehto on mielestäni sekä tavoitteeltaan että vaikutuksiltaan kilpailua rajoittava.

39. Kuten tiedetään, 85 artiklan 1 kohdan soveltaminen edellyttää lisäksi sitä, että jäsenvaltioiden välinen kauppa kärsii vahinkoa. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan vahinkoa on katsottava aiheutuneen, jos kaikkien oikeudellisten seikkojen ja tosiseikkojen perusteella on riittävän todennäköistä, että sopimus voi tosiasiallisesti tai mahdollisesti vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan suoraan tai välillisesti siten, että on pelättävissä, että nämä voivat estää yhtenäismarkkinoiden syntymisen jäsenvaltioiden välillä. [20]

On kuitenkin selvää, että sekä Peugeot'n että Citroënin jakeluverkostot ulottuvat koko Ranskan alueelle ja että käsiteltävät sopimusehdot sitovat kaikkia yksinmyyjiä. Mielestäni jo yksin tämän perusteella voidaan tehdä se päätelmä, että sopimusehdot saattavat vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on useaan kertaan todennut, "kilpailua rajoittavilla menettelytavoilla, jotka ulottuvat koko valtion alueelle, vahvistetaan jo sellaisenaan kansallisten markkinoiden jakaantumista, jolloin vaikeutetaan perustamissopimuksella tavoiteltua taloudellista yhdentymistä". [21]

40. Edellä esitetyn perusteella — ja kansallisen tuomioistuimen myöhempiä toteamuksia koskevin varauksin — kyseiset sopimusehdot kuuluvat siis perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon piiriin. Tämän päätelmän perusteella ei kuitenkaan voida vastata tyhjentävästi tarkasteltavaan kysymykseen. Kansallinen tuomioistuin haluaa nimittäin selvittää, onko tämän tyyppisiä sopimusehtoja sisältäviin sopimuksiin perustuva jakeluverkosto ristiriidassa 85 artiklan 1 kohdan kanssa eli siis voiko 85 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu sopimusehtojen mitättömyys koskea ja/tai pitäisikö sen koskea myös niitä rajoittavia sopimusehtoja, joihin sovelletaan poikkeusta, mikä merkitsisi yksinmyyntisopimusten täydellistä mitättömyyttä.

41. Yhteisöjen tuomioistuimella on jo ollut tilaisuus täsmentää, että "kyseistä mitättömyyttä sovelletaan ainoastaan sopimuksen niihin osiin, joita kielto koskee, tai koko sopimukseen, jollei kyseisiä osia voida erottaa itse sopimuksesta", [22] tai eri tavalla ilmaistuna "sopimusta kokonaisuudessaan,

20 — Ks. vastaavasti asia 56/65, Société technique minière, tuomio 30.6.1966 (Kok. 1966, s. 337; Kok. Ep. I, s. 251) sekä viimeksi asia C-219/95 P, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 17.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4411, 20 kohta).

21 — Edellä alaviitteessä 19 mainittu asia Remia ym. v. komissio, tuomion 22 kohta.

22 — Edellä alaviitteessä 20 mainittu asia Société technique minière (Kok. 1966, s. 282).

jos kyseisiä kohtia on pidettävä sopimuksen kannalta keskeisinä". [23] Lisättäköön tähän, että yhteisöjen tuomioistuin on myös täsmentänyt, että "yhteisön oikeuden soveltamisalaan eivät kuulu ne muut sopimusehdot, joita kielto ei koske ja jotka eivät kuulu perustamissopimuksen soveltamisalaan". [24]

Asiaa koskevasta oikeuskäytännöstä käy ilmi, että "85 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu mitättömyys koskee ainoastaan niitä sopimusehtoja, jotka ovat ristiriidassa 85 artiklan 1 kohdan kanssa", ja että "tämän mitättömyyden vaikutukset sopimuksen muihin osiin eivät kuulu yhteisön oikeuden alaan", vaan "kansallisen tuomioistuimen on arvioitava niitä kansallisen oikeuden perusteella". [25] Täsmennettäköön, että koko sopimuksen mitättömyys ei riipu yhteisön oikeudesta siinä tapauksessa, että 85 artiklan 1 kohdan vastaiset sopimusehdot voidaan erottaa niistä sopimusehdoista, joihin poikkeusta sovelletaan, eivätkä ne ole keskeisiä kyseisen sopimuksen kannalta, ja kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on siis ratkaista sovellettavan kansallisen oikeuden perusteella, miten kyseisten sopimusehtojen mitättömyys vaikuttaa sopimukseen kokonaisuutena.

42. Mielestäni on kuitenkin välttämätöntä pohtia asiaa vielä hieman syvällisemmin erityisesti sen osalta, voidaanko ne kilpailua rajoittavat sopimusehdot, joihin poikkeusta ei sovelleta, erottaa niistä rajoittavista sopimusehdoista, joihin poikkeusta sovelletaan, sekä sen osalta, onko yksinmyyntisopimuksen rajoittava sopimusehto, johon poikkeusta ei sovelleta, sopimuksen kannalta keskeinen.

On mielestäni välttämätöntä korostaa ensimmäisen seikan osalta, että se, että sopimuksessa, johon muilta osin sovelletaan ryhmäpoikkeusta, on kilpailua rajoittava sopimusehto, johon poikkeusta ei sovelleta, saattaa johtaa hyvin erilaiseen taloudelliseen tilanteeseen ja kilpailutilanteeseen kuin mikä lainsäätäjällä oli mielessään ryhmäpoikkeusasetusta säädettäessä. Tämän vuoksi pitäisi siis hyväksyä se, että sopimus ei kokonaisuudessaan enää kuulu ryhmäpoikkeuksen piiriin, jolloin syntyy velvollisuus ilmoittaa siitä komissiolle, jotta tämä voisi päättää syntyneen uuden taloudellisen tilanteen ja kilpailutilanteen perusteella, voidaanko sopimukselle myöntää yksittäispoikkeus. Sitä vastoin toisen seikan osalta totean ainoastaan, että kilpailukieltovelvoitetta, jota poikkeus ei nimenomaisesti koske ja jonka perusteella jälleenmyyjä ei voi myydä muiden kuin valmistajan toimittamia uusia ajoneuvoja, on

23 — Yhdistetyt asiat 56/64 ja 58/64, Consten ja Grundig v. komissio, tuomio 13.7.1966 (Kok. 1966, s. 429 ja erityisesti s. 498; Kok. Ep. I, s. 275).

24 — Edellä alaviitteessä 20 mainittu asia Société technique minière (Kok. 1966, s. 360). Yhteisöjen tuomioistuin on antanut samankaltaisen ratkaisun asiassa VAG France myöhemmin antamassaan tuomiossa (mainittu edellä alaviitteessä 10), jossa se katsoi, että "85 artiklan 1 kohdan vastaisten sopimusehtojen mitättömyyden vaikutukset sopimuksen muihin osiin tai siitä johtuviin muihin velvoitteisiin eivät kuulu yhteisön oikeuden alaan" (14 kohta) ja että näin ollen "kansallisen tuomioistuimen on sovellettavan kansallisen oikeuden mukaisesti arvioitava tiettyjen sopimusehtojen 85 artiklan 2 kohtaan perustuvan mahdollisen mitättömyyden ulottuvuus ja vaikutukset sopimussuhteeseen kokonaisuutena" (15 kohta).

25 — Vastaavasti asia 319/82, Société de vente de ciments et bétons de l'Est, tuomio 14.12.1983 (Kok. 1983, s. 4173, 11 ja 12 kohta).

vaikea olla pitämättä keskeisenä osana moottoriajoneuvojen jälleenmyyntiä koskevan yksinmyyntisopimuksen rakennetta. Kansallisen tuomioistuimen, jolla yksin on käytettävissään kaikki tiedot sopimuksesta ja siihen liittyvästä taloudellisesta kokonaistilanteesta, on joka tapauksessa ratkaistava tämä kysymys.

43. Huomattakoon erityisesti, että esillä olevan asian ratkaiseminen on helpompaa ainakin sen sopimusehdon mitättömyyden osalta, joka koskee sellaista kilpailukieltovelvoitetta, joka ei täytä asetuksessa N:o 1475/95 säädettyjä edellytyksiä. Kyseisen asetuksen 6 artiklan 1 kohdan 3 alakohdassa säädetään nimenomaisesti siitä, että poikkeusta ei automaattisesti sovelleta, jos jälleenmyyjää kielletään myymästä muun merkkisiä ajoneuvoja erillisissä liiketiloissa. [26] Tämä merkitsee tietenkin sitä, että kaikkia kyseisen sopimuksen määräyksiä on arvioitava 85 artiklan 1 kohdan kannalta ja että on vähintäänkin kohtuullista katsoa, että suurinta osaa niistä on pidettävä kilpailua rajoittavina, jolloin sopimus on kokonaisuudessaan mitätön.

Tilanne on kuitenkin erilainen asetuksen N:o 123/85 osalta, koska siinä ei ole tällaista säännöstä. Kyseisen asetuksen osalta on siis selvitettävä, onko sopimusehto, jossa määrätään täydellisestä kilpailukieltovelvoitteesta myös erillisissä liiketiloissa ja sopimusalueen ulkopuolella, sopimuksen rakenteen kannalta keskeinen ja onko se tämän perusteella erotettavissa niistä sopimusehdoista, joihin poikkeusta sovelletaan. Tältä osin voin vain toistaa, että edellä käsitellyn kaltaista kilpailukieltovelvoitetta on vaikeaa olla pitämättä yksinmyyntisopimuksen keskeisenä osatekijänä.

Ratkaisuehdotus

44. Edellä esitetyn perusteella ehdotan tämän vuoksi, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Cour d'appel de Douain esittämiin kysymyksiin seuraavasti:

1) 12.12.1984 annettua komission asetusta N:o 123/85 on tulkittava siten, että siinä myönnettyä poikkeusta

26 — Tältä osin muistutettakoon vielä, että komissio totesi kyseistä asetusta koskeneessa yksityiskohtaisessa selvityksessä, että "valmistajan toimenpiteitä, joilla yksinmyyjät velvoitetaan myymään vain yhtä merkkiä, pidetään kilpailunrajoituksena, jota ei ole nimenomaisesti saatettu asetuksella myönnettävän poikkeuksen alaan (6 artiklan 1 kohdan 3 alakohta), mikä merkitsee automaattisesti sitä, ettei poikkeusta sovelleta".

a) sovelletaan yksinmyyntisopimukseen, jossa ei yksityiskohtaisesti täsmennetä 5 artiklan 2 kohdan 1 alakohdan a ja b alakohdassa ja 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuja asiallisia perusteita, kunhan kyseisen sopimuksen perusteella on mahdollista vapautua sopimusehdoissa olevasta kilpailukiellosta siinä tapauksessa, että osapuoli näyttää toteen asiallisesti pätevät perusteet, ja perusteita sovelletaan ilman syrjintää vastaavissa tilanteissa oleviin yrityksiin;

b) ei sovelleta sopimusehtoa, jonka perusteella yksinmyyjällä ei ole mitään mahdollisuuksia myydä muiden kuin valmistajan tarjoamia uusia moottoriajoneuvoja edes liiketiloissa, jotka ovat erillään niistä tiloista, joissa sopimustavaroita myydään, ellei osapuoli näytä toteen sellaisia asiallisia perusteita, jotka eivät olleet olemassa sopimusta tehtäessä;

c) sovelletaan sopimukseen, jossa jälleenmyyjälle asetetaan myyntitavoitteita, kunhan kyseessä ei ole velvoite saavuttaa tietty tulos ja tavoitteet asetetaan oikeudenmukaisesti ja kohtuullisesti; kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida nämä kysymykset.

2) 28.6.1995 annettua komission asetusta N:o 1475/95 on tulkittava siten, että siinä säädettyä poikkeusta

a) ei sovelleta sopimusehtoon, jonka perusteella yksinmyyjä voi myydä muiden kuin valmistajan tarjoamia uusia moottoriajoneuvoja edes liiketiloissa, jotka ovat erillään niistä tiloista, joissa sopimustavaroita myydään;

b) ei sovelleta sopimusehtoon, jonka perusteella valmistaja voi vahvistaa myyntitavoitteet yksipuolisesti ja jossa ei määrätä kolmannen osapuolen tai välimiehen puuttumisesta asiaan niissä tilanteissa, joissa osapuolet eivät pääse sopimukseen sopimusalueen muuttamisesta ja/tai yksinoikeuden poistamisesta seuraamuksena siitä, ettei yksinmyyjä ole täyttänyt velvoitteitaan.

3) Sopimusehdot, joita asetuksissa N:o 123/85 ja N:o 1475/95 tarkoitetut poikkeukset eivät nimenomaisesti koske, kuten nyt käsiteltävässä asiassa, kuuluvat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa määrätyn kiellon soveltamisalaan, jos ne rajoittavat kilpailua ja saattavat estää jäsenvaltioiden välistä kauppaa. Kyseisten sopimusehtojen mitättömyys, josta säädetään 85 artiklan 2 kohdassa, voi koskea sopimusta kokonaisuudessaan, jos niitä ei voida erottaa niistä sopimusehdoista, joihin poikkeusta sovelletaan, ja ne ovat sopimuksen rakenteen kannalta keskeisiä.